

תרעב א. לשון הרמב"ם
 בפרק ד' (משניות הלכה ה')
 מכריחם שנת דף כ"ח
 [ע"ז: ר"ן ט"ז, ט"ז ד"ה
 מנחה, דעת הלכות גדולות
 הלכות שוכה עמוד קנ"ז]:
 א. עור ריש הקימת:
 ב. נפש מהר"י אבוב
 [בניאורו לטור, נפש אמות
 חיים הלכות הנוכה סימן טו]:
 ג. (שם) בגמרא למירוצא
 בחרל: [א]
 ד. שם בגמרא למירוצא
 קמא:
 ד. ר"ף שם ט, כז;
 רמ"ש שם פ"ג סימן ג;
 ד. שם בגמרא
 למירוצא בחרל: [א]
 ה. כן פירשו הר"ף [שם
 פ"א] והר"ש [שם]
 למירוצא בחרל אי נמי
 לשיעורא:

תרעב א סוף שקיעתה. היינו אלמ הכוכבים, כמו שמנו
 [ריש סימן תקס"ג (צ"ח ריש הסיומן)]. במסכת סופרים
 פרק כ' [הלכה ד] מלות הדלקתו משתקע החמה, ואם הדליקו ביום
 אין נאמתו ממנו ואין מברכין עליו, שכן אמרו אין מברכין על הנר
 עד שיאחזו. לאורו, עכ"ל:
ב הי"כך צריך ליתן וכו'.
 משמע דאם הדליק זמן מה אחר
ד שקיעת החמה אין צריך ליתן שמן
 כל כך, רק עד שתכלה רגל מן
 השוק, ובאגודה [שנה סימן לא] כתב,
 במימוני "משמע שיהיה דולק יותר
 ממיל, עכ"ל: ג בזה השיעור.
 ואף עכשיו צריך ליתן כזה כשיעור
 הזה, ודלא כיש מקילין בזה (דרכי
 משה אורח חיים פ"ד צריך רש"ל בשענה
 סימן פה [ג]). אבל אין מזה בנרות
 ארוכות, דהא לאחר שדלקו כשיעור
 הזה מותר להשתמש בהן, ואין צורך
 הידור מזה אלא כשעת מזה. ואין

תרעב (א) יבול כבובה כו'. בסיומן מרע"ז פסק המור
 [עמוד מלג] והר"ש [שם פ"ג סימן ט] והוא מדבר
 השאלמות [שאלמה כו] דמותר השמן של נרות הנוכה עושה לו מדורה
 כו'. והקשה צ"י לקמן [שם ד"ה הנה"מ] מהך דיכול לכבותה אחר
 השיעור של הדלקה. ומתן דשם
 מירי שנותר מהשמן הצריך לשיעור
 הדלקה הוקצה למנוחה, לפיכך
 יעשה לו מדורה, וכאן מירי שנתן
 שמן יותר מכשיעור ואחר שדלק
 השיעור מותר ליהנות ממנו, דלא
 הוקצה למנוחה אלא כדי שיעור
 הצריך בלבד. וכן הוא האמת כחידון
 זה. ושם צ"י מציא עוד חידון
 נפש מהר"י אבוב [בניאורו לטור]
 שם ד"ה נה"מ] שיש לחלק, שאם נתן
 השמן בנר ולא הקצהו אלא לשיעור
 ומן הדלקה יכול אח"כ להשתמש
 ממנו אם ירצה, אבל כשנתן השמן
 בנר כפסא, אז הוקצה למנוחה נה
 מנוכה, וצריך לנשות מדורה, ע"כ. וקשה לי על חידון זה ממה
 דאיתא בפרק נגמר הדין [פאהדין מה, א] לאבוי דסבירא ליה הוונת
 מלתא היא פרכין עליה ממה דשן מותר המת לירשוי אלתא
 הוונת לאו מלתא היא, ומשני דסבירא ליה הך מנא הוונת מלתא
 היא, דחוי ליה חפסין ליה, ודלא חוי ליה שאין צריך להוציא בו, לא
 חפסין. ורבא דפליג שם וסבירא ליה הוונת לאו מלתא היא, מכל
 מקום לא פליג אהך מלתא דלא חפס האיסקור אלא למאי דחוי ליה,
 דהיינו לרבה אם עבד מעשה בזהוה דבר, דהוה מלתא, מכל מקום
 לא חמיר להחפסין האיסקור יותר מלאבוי בהוונתו לתוך. א"כ איתא
 דלא מותר להאיסקור שבה ע"י האיסקור בהנחה למח אלא במה דחוי
 ליה, לא במוחר, ואם יש לנו לומר דמה שהקצה שמן הרבה לנשות
 נאמר כו', היה לנו לומר גם במוחר המת כן, אלא ודאי דגם כאן אין האיסקור אלא במה שצריך למונה. כשלתא למירוץ הבי"י אמי שפיר
 דאין איסקור רק במה שנשאר מהשיעור הצריך, דהיינו שכנתה ואין זקוק לחזור להדליקה, בזה אמרינן דמכל מקום נאמר, שהוקצה למנוחה
 מנוכה במה שצריך לו. גם חמיה הוא מהיין יש ללמוד איסקור כאן במה שאין צריך למונה, לא מציעיא לאותו מירוצא דמשני [שם פ"ג]
 הוה היא דמנוחה משתקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק היינו לשיעורא, דפירשו הר"ף [שם ט, א] והר"ש [שם פ"ג סימן ג] שצריך
 ליתן שמן כדי שיהא דולק כשיעור ההוא, ואם היפה דולקת והולכת עד אותו שיעור ורוצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו,

סימן תרעב

זמן הדלקת נר הנוכה. ובו ב' סעיפים:

א אין מדליקין נר הנוכה קודם שתשקע החמה
 אלא עם י"א [א] [ב] סוף שקיעתה " לא מאחרים
 ולא מקדימים [ג] ויש מי שאומר שאם הוא מרוד יבול
 להקדים מפני המנוחה ולמעלה [ד] ובלבד שיתן בה שמן
 עד [ה] שתכלה רגל מן השוק: [א]
ב שבה או הויד ולא הדליק עם שקיעת החמה
 מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק י" שהוא
 במו [ז] חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיבא
 פרסומי ניבא י" ב [ח] הילכך צריך ליתן בה שמן ג בזה
 השיעור [ט] ואם נתן בה יותר [א] ד יבול [ב] לכבוחה

ראיה מנרות חנוכה של בית הכנסת, דהתם איכא מזה להדליק
 נרות בכל יום, כן נראה לי, עכ"ל דרכי משה [שם]. ולי נראה דודאי
 בנר של שמן אין הידור [מנוחה] י" בין רב למעט, אבל בנרות שעווה
 כשהם ארוכים הם נאים יותר למנוחה, כמו בנרות י"א וולנז ואחריו
 [סימן מנוח] וכיוצא בו. וכמדומה לי שכן כתבו בכל בו [סימן מד, ז].
 בשלטי הגבורים [שנה ט, א אורח חיים] לומד השיעור לשמן על חצי
 שעה, ממה דאמרינן [מנוחה פט, א] חצי לוג שמן למנוחה ללילי טבת
 הארוכים [רמ"י שמה ט, כא] ע"ש. ובאמת הכל לפי עובי הפחילה:
 ד יבול כבוחתה. ורש"ל [ש"מ סימן פה] כתב דאין להשתמש לאורה,
 אבל לכבוחה שרי. וצ"ח [עמוד מרכ ד"ה ולעין ד"ה ועוד] כתב, מאחר

הנרות והערות
 תרעב א. באגדה שלפניו
 כח"י ונספח המיימוני
 פירוש דהוא כמו חצי שעה,
 והוא נכונ"ם מנוכה ד. ה.
 ולא מותר מיל, ועין מחלתי
 השקל:
 ב. עין ביאור ההנהגה
 לטור שכתב דלדין שדליקין
 בפנים אין צריך לקדקד
 כשיעור וי"ע:
 ג. יב"ב מההנהגה
 למנוחה חק"י:
 ד. אי"ח כונתו י"ס
 הכפוי"ם, עין סימן מ"ב,
 אך שם לא כתבו שמונה
 נרות ארוכים משום שם
 נאים יותר:
 ז. רמ"ב שלטי הגבורים
 מדבריו שם פ"ג אות ב:
 ח. כה שכתב הרמ"ב
 "ובלגד שיתן וכו", הוא
 מדבר מהר"י אבוב שהוזהר
 בנבל הגולה אות ג, עין פ"ד
 מנחים אלא אברהם אות א.
 ומה שכתב בלן בנר הגולה
 "שם בגמרא למירוצא
 בחרל", מקומו לקמן על
 מיעוט הילכך צריך
 שנשקע ג. וכמו שכתבו
 בב"א הג"ח סי"ג ה:
 ז. עין הערה ה:
 ח. כה שכתב בלן היעני
 "ומיד כשמחל" וכו', א"ט
 כשיח כנסת הגדולה שם,
 אלא כנסת הגדולה הגר"ש:
 ט. כיש משפלות וכו' אות
 ב לענין ברכה על הידור מזה
 ובקוין מרעו משניי אות א.
 ועין פמחה כוללת מ"א אות
 מה. וסימו מסד משפלות

תרעב (א) סוף. היינו אלמ הכוכבים, כמו שמנו
 [ריש סימן תקס"ג (צ"ח ריש הסיומן)]. במסכת סופרים
 פרק כ' [הלכה ד] מלות הדלקתו משתקע החמה, ואם הדליקו ביום
 אין נאמתו ממנו ואין מברכין עליו, שכן אמרו אין מברכין על הנר
 עד שיאחזו. לאורו, עכ"ל:
ב הי"כך צריך ליתן וכו'.
 משמע דאם הדליק זמן מה אחר
ד שקיעת החמה אין צריך ליתן שמן
 כל כך, רק עד שתכלה רגל מן
 השוק, ובאגודה [שנה סימן לא] כתב,
 במימוני "משמע שיהיה דולק יותר
 ממיל, עכ"ל: ג בזה השיעור.
 ואף עכשיו צריך ליתן כזה כשיעור
 הזה, ודלא כיש מקילין בזה (דרכי
 משה אורח חיים פ"ד צריך רש"ל בשענה
 סימן פה [ג]). אבל אין מזה בנרות
 ארוכות, דהא לאחר שדלקו כשיעור
 הזה מותר להשתמש בהן, ואין צורך
 הידור מזה אלא כשעת מזה. ואין

ביאור הגר"א

תרעב (א) ונספח א. אין מדליקין כו' לא כו' ולא כו'. לשון הרמב"ם [מנוכה
 ד. ה.] לבד חובת סוף, שהוסיף המהבר מדברי הטור, כמו שכתבתי
 למטה [סי"ג ב]. וכן נראה דעה בעל הלכות גדולות [הלכות הנוכה עמוד קנ"ז].
 ורשב"א [שבה כא, ב ד"ה הא דאמרינן] ור"ן [שם ט, א ד"ה כבוחה] כתבו שמוחר
 להקדים, וערב שבת יובת, ועיין שם ושם בארוכה: [ד] [ב] ה"ל שקיעתה. כן
 כתב הטור [ריש הסיומן], וכן כתב הרמ"ש בפרק א' דתענית [סימן יכו] על מה
 שאמרו שם [יב, א] כל תענית שלא שקעה כו', וכמו שכתבו בבבב"ב [ב, א]
 ואב"ב אורחא קא משמע לן בהניס אימת כו', כדנתיב ונא השמש וטהר וייקרא

מקורות פ"ד צ"ח
 בנראה מזהו שיהיו הרשות
 זכין יושאית

3

חידושי הרשב"א

לרבינו שלמה ב"ר אברהם אדרת

מסכת שבת

יר"ל על-פי כת"י ודפוסים ראשונים.

בצירוף מבואות, ציוני מקורות,

מקבילות, הערות ובאורים

מ א ת

הרב יאיר ברונר

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

ואף על גב דאפליגו רב ושמואל במדליקין מנר לנר⁴¹, ואוקמנ' פלוגתייהו באכחושי מצוה ובדקא מדליק משרגא לשרגא וק"ל כשמואל דשרי, אבל בקינסא לכ"ע אסור משום בזווי מצוה⁴², דאלמא היכא דאיכא משום בזווי מצוה בלחוד הוא דאסור, הא היכא דליכא משום בזווי מצוה שרי, והכא בהשמיש דמצוה לאו בזווי מצוה איכא, י"ל דכל שמשמש בו לא מיפרסמא מלתא דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה, והלכך אפי' ליכא משום בזוי מצוה כל היכא דלא מיפרסמא מלתא אסור, והכא נמי דאיכא משום בזיון מצוה כהרצאת מעות מרחוק כנגדה אסור אף על גב דליכא משום פרסומי ניסא⁴³, אי נמי י"ל דכל שאדם משתמש ממצוה זו לאחרת בזווי מצוה היא זו, דמחזי כמאן דלא חביבא ליה הן מצוה ועביד מצוה זו תשמיש למצוה אחרת, ולהדליק מנר לנר דוקא הוא דשרי שמואל משום דכולה מצוה חדא⁴⁴.

דבשלמא לרב יוסף דאמר משמיה דרב יהודה אמר שמואל משתשקע החמה עד שהכסיף העליון והשוה לתחתון יום, לא הוה ראייה דאפשר לו להדליק בע"ש משתשקע החמה עד שישוה העליון לתחתון, אלא לרבה דאמר משתשקע החמה הוי בין השמשות תקשי, דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות וק"ל כותיה הלכה למעשה, אלא ודאי מצוה קאמר ואלו רצה להקדים עם חשיכה מקדים⁴⁵, אלא מיהו נראה מדברי הרב בעל הלכות⁴⁶ דדוקא קאמר משתשקע החמה⁴⁷, ובע"ש נמי מדליק משתשקע החמ' כר"י, שהוא ז"ל כ' בהלכות חנוכה הא דאמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה, ואלמלא כתבה לכוונה זו למה כתבה בהלכות חנוכה ומאי שייטא דההיא בחנוכה ואין צריך לומר, לכך⁴⁸ כמו שכתבתי⁴⁹.

והא נמי דקתני עד שתכלה רגל מן השוק ופרישנא דאי לא אדליק מדליק, לאו למימרא דאי לא אדליק בתוך שיעור זה אינו מדליק, דהא תנן⁵⁰ כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, אלא שלא עשה מצוה כתקנה דליכא פרסומי ניסא כולי האי, ומיהו אי לא אדליק מדליק ולא הפסיד אלא כעושה מצוה שלא כתקנה לגמרי⁵¹, וכ"כ מורי הרב ז"ל⁵² בהלכותיו, ופירש בתוספת⁵³ דלא אמרו עד שתכלה רגל מן השוק אלא בדורות הללו שמדליקין בחוץ, אבל עכשיו שמדליקין בבית בפנים כל שעה ושעה ומנייה הוא, דהא איכא פרסומי ניסא לאותם העומדים בבית, ומיהו לכתחלה מצוה

הא דאמרין מצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, מסתברא דלאו עכובא היא לומר דקודם לכן אם רצה להדליק אינו מדליק, דהא ודאי אלו רצה להדליק מדליק סמוך לשקיעת החמה דהא איכא פרסומי ניסא, וכענין שאמרו לקמן⁵⁴ בנר שבת דעמוד האש משלים לעמוד הענן, ולומר דבמדליק סמוך לשקיעה איכא הכר דלצורך מצוה שבת מדליקו, והכא נמי דכותה, אלא דעיקר מצוה לחייבו להדליק אינה אלא משתשקע החמה⁵⁵, והראיה הדלקת נר חנוכה בע"ש דע"כ מקדים עם חשיכה לרבה דאמר בשלהי פרקין⁵⁶ משתשקע החמה בין השמשות.

7 ←
←

דאדליק קודם שקיעה"ה וככתה הדר מדליק לה משתשקע החמה משום דאדלקא בלא זמנה, ובאבניז או"ח סי' תצח דייק מדבריו אלו דס"ל כרבינו זמותר להדליק קודם שקיעה"ה, 53 מגילה כ. ב. 54 כ"כ גם רבינו ירוחם (נ"ט ה"א) והאגור (סי' א' לד), והתוס' בד"ה דאי, סה"ת (סי' רכת), רמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה ה"ה), רא"ש, מרדכי, פסקי ר"ד ורי"ז, מאירי והש"ג בדעת הר"ף כתבו דלתירוץ זה שכתבו אם עבר זמנה אינו מדליק, ובש"ח מהרש"ל (שם) כתב שאם איהר הזמן אף שעשה המצוה שלא כתיקונה, מ"מ זמנו עד חצי הלילה שעדיין הוא פרסום הנס, אבל לאחר הצות עבר זמנו, 55 רבינו יונה, ולא זמינו לאלכותיו דמס' שבת, 56 בד"ה

41 לקמן כב. א. 42 רבינו לשיטתו לקמן כב. ב. בד"ה הזינן, 43 נדצ"ל: דליכא ניטול פרסומי ניסא, 44 כ"כ גם הרמב"ן, הר"ן והמאירי, 45 כג. ב. 46 כ"ה גם שיטת הר"ן, והכלבו (סי' מד והר"ד גם בשו"ע סי' תרעב ס"א) כתב דאם הדליק קודם שקיעת החמה אינו מברך, 47 לקמן לה. ב. 48 המאירי, תרומת הדשן (סי' קב) ומהרש"ל (בחשובה סי' פה) כתבו דליכא מכאן ראייה דהיכא דלא אפשר שאני, ועיין באבניז או"ח סי' הצו, 49 בה"ג בהלכות חנוכה, 50 כ"ה גם שיטת הרמב"ם פ"ד ה"ה (עיין בב"י סי' תרעב) ועיין בבב"ל סי' תרעב ס"א סד"ה ולא, 51 צ"ל: לכך נראה, 52 עיין בה"ג שם שכתב: והיכא

Geshtetner, Natun

//

שיל"ת

ס פ ר

נתן פריו

הידושים וביאורים בגמרא, שולחן-ערוך, ורמב"ם הלכות חנוכה

מה שהנני השם יתברך בחמלתו עלי
הצעיר באלפי ישראל

נתן באאמ"ד הרבני הצדיק והחסיד המפורסם
מוה"ר עמרם זצוק"ל הי"ד געשטעטנער

אבד"ק קרית אגו"י בני ברק
ור"מ דמתיבתא פנים מאירות

בעמח"ס שו"ת להורות נתן י"ד חלקים, נתן פריו על מסכתות
ושו"ע, להורות נתן על התורה ומועדים, ונהן לכהן על ספר תקפו
כהן, מאורות נתן שבשו"ת מאור החיים ב"ח, מבקד לצמתך.
מקדש מעט, קבא דתירוצא, וש"ס.

בני ברק

ה. אין מדליקין אלא פעם אחת בפנים. וכ"כ בהשו"מ
מכרש"ל (סי' פ"ה) ח"ל, האידנא חז"ל
שיש לה ז' פתחים או בית הפתוח מני' לדרך אך לריך
להדליק אלא בפחה אחד ולא כדברי העור.

סימן תער"ב

סעיף א'

74 א. אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה
אלא עם סוף שקיעתה.

בגמרא שבת (כ"א:) מלווחה משתשקע החמה עד שחלכה
רגל מן השוק. והעור כתב "מלווחה מסוף שקיעת החמה
עד חלי שעה מן הלילה". וכתב הב"ח דהעור מפרש
משחשקע דמסוף שקיעת קאמר, וכביא מהמרדכי דסוף
שקיעת היינו לאת הכוכבים דשרגא זעירא מאי אהני, וכן
הא דקאמר בחטניא (טו.) כל חטניא שלא שקע עליו החמה
לא שמייה חטניא היינו לאת הכוכבים, ומתחילת שקיעת עד
לאת הכוכבים ד' מילין, וביאר הב"ח דפירוש זה הוא לשיטת
ר"ת המובא בב"י לעיל (סי' רס"א) דשקיעת החמה היא
קודמת למשתשקע עיי"ש. ועפ"ז כתב המג"א (סק"א) דסוף
שקיעתה היינו לאת הכוכבים כמש"כ המהר"ב (סי' תקס"ג)
לענין חטניא שישלים עד לאה"כ.

ויש לעין מנגן לפרש לדעת ר"ת ז"ל דמשחשקע החמה
דהיינו סוף שקיעת הכוונה לאת הכוכבים, הלא כל
עיקר דינו של ר"ת — המבואר בחו"ס' שבת (לה.) ד"ה
תרי ובשאר דוכתי — הוא משום דקשיא ליה סתירת
הסוגיות, דבש"ס שבת (לד:) מוכח דמשחשקע החמה עד
הלילה ליכא אלא ג' רבעי מיל ואלו בפסחים (לד.) מבואר
דמשקיעת החמה עד לאת הכוכבים דהוי לילה איכא ד'
מילין, ועל כן כתב לחלק דבפסחים אמרו לשון "שקיעת
החמה" והכוונה להתחלה השקיעה דמאותו זמן עד לאה"כ
איכא ד' מילין, ובשבת איתא "משחשקע החמה" והכוונה
לסוף שקיעת אחר שנגסבה החמה זעזעי הרקיע ומאותו זמן
עד לילה איכא ג' רבעי מיל — ומבואר דמשחשקע החמה
הוי קודם לאת הכוכבים ג' רבעי מיל חכ נקרא סוף
שקיעה, וא"כ מנגן לפרש לשון משחשקע החמה שזנר חנוכה
דהיינו לאת הכוכבים, דילמא הכוונה ג' רבעי מיל קודם
לאה"כ.

ובאמת בחו"ס' מנחות (כ:) כתבו ח"ל, הקשה ר"ת דבסוף
במה מדליקין (שבת לה.) משמע דלר"י משחשקע
החמה עד הלילה שני חלקי מיל, וחירן ר"ת דמשחשקע
החמה משמע סוף שקיעת החמה וכו', חדע מדאמרינן גבי
נר חנוכה מלווחה משחשקע החמה ואי נחללת שקיעה עדיין

לאת הכוכבים גבי נר חנוכה אלא סוף שקיעת זנר, והיינו
ג' רבעי מיל קודם הלילה וכח"ל דשבת (לה.) ואף דלא הוי
לאה"כ מ"מ לא הוי שרגא זעירא, כיון דהוי עכ"פ ג'
מילין ורבע מיל אחרי תחילת השקיעה כשאלו החמה נראית
על הארץ והוי רק זמן קטן לפני לאה"כ, ודאי דמהני שרגא
בשעה זו שכבר החשך כמעט לגמרי, ואף שכתב הרא"ש
חטניא (פרק א' סימן י"ג) דהא דאמרינן לדרך שיתענה עד
ששקיעה החמה "היינו סוף שקיעה והוא זמן לאת הכוכבים",
אך מה ראייה דגם מה שאמרו לשון סוף שקיעה זנר חנוכה
הכוונה ג"כ לאת הכוכבים, דהא בהכרח לריך לומר לשון
"סוף שקיעה" משמע לתרי אנפין, הן לאה"כ כמו בחטניא,
וכן גבי רבעי מיל קודם לאה"כ וכלשון החו"ס' שבת (לה.)
שכתבו לפרש הא דאמרו דמשחשקע החמה הוי זיבשמי"ש
והיינו ג' רבעי מיל קודם לאה"כ עיי"ש, וכן בחבחים (טו.)
עיי"ש, וא"כ יתכן דדוקא בחטניא החמירו עד לאת הכוכבים
וכמש"כ חו"ס' ע"ז (לה.) דלא מחחינן נפשא לספיקא ועוד
דשמיא לשון "שקיעה" ר"ל שקיעה לגמרי עיי"ש, אבל זנר
חנוכה קיי"ל דלא מאחרים ולא מקדימין א"כ מנגן לאחר
ולהדליק זנר הכוכבים דוקא.

והגר"א ז"ל כתב, דמהרש"א ובר"ן משמע דמשחשקע
היינו תחילת שקיעה שניה כלומר ג' רבעי מיל
קודם לאה"כ. [וכוונתו ז"ל, דהרשב"א כתב דאם רואה יכול
להדליק קודם שחשקע החמה, ובראייה מהדלקת נר חנוכה
זעיר שבת דע"כ מקדים לרצה דאמר משחשקע החמה הוי
זין השמשות, דנשלמא לר' יוסף דאמר משחשקע עד שכתפין
העליון והשוכה לתחתון יוס' לא הוי ראייה, דאפשר להדליק
זע"ש משחשקע החמה עד שישוב העליון לתחתון, אבל לרצה
איכא ראייה עיי"ש, משמע דאם מדליק משחשקע עד שישוב
העליון לתחתון הרי הוא מדליק בזמנו, והכוונה לשקיעה שניה
דהוי ג' רבעי מיל לפני לאה"כ דכח מיירי בסוגיא דשבת
שם בפלוגתא דרבה ורב יוסף]. ומעשה יש לעיין מה בהכרח
לומר דר"ת ס"ל זמן ההדלקה בסוף שקיעה ממש זנר
הכוכבים, הלא בפשיטות י"ל דכוונתו כשיעור הרשב"א ובר"ן
בתחילת השקיעה השניה דהיינו ג' רבעי מיל קודם לאה"כ.
ובאמת יש לקדק בן קלף גם בלשון המהר"ב ז"ל, דלעיל (סימן
תקס"ג) כתב ד"כל חטניא שלא שקע עליו חמה דהיינו
שלא השלימו עד לאת הכוכבים", הנה כתב בהדיא
דזעינן לאת הכוכבים דוקא, וכאן כתב דבשמי"ש ע"ס סוף
שקיעתה" ולא ביאר דהיינו לאה"כ, ומוכח לכאורה דלא
זעינן לאה"כ אלא הכוונה זעטת השקיעה השניה שהוא סוף
השקיעה הראשונה. ועיין בלשון המהר"ב לעיל (סי' רס"א)
ס"ג. והב"ח ביאר לשון העור שכתב "עם סוף שקיעתה"
דהיינו לאה"כ משום שאלא כן צמרדכי שכתב בהדיא דסוף
שקיעה היינו לאה"כ, אולם באמת בלשון העור אין הכרח
לפרש כן וגם בב"י לא הביא דברי המרדכי כלל, ודבריהם
מתפרשים שפיר דכוונתם נחללת שקיעה השניה וכשיעור
הרשב"א ובר"ן. ובציור הלכה כתב שכן הוא גם דעת

אולם מלאחי ראיתי בספר הישר לר"ח ז"ל (הולאת ירושלים סימן רכ"ח) אשר שם ציאר שיפתו צענין בין השמשות, ואחרי שהציו הסתירה בין סוגיא דפסחים (לד) וסוגיא דשנה (לה) כתב ח"ל, אלא ע"כ משקיעת החמה יום גמור הוא, ומש"כ גרסיין ביה [צפסחים שם] משקיעת החמה משעב שיחחיל ליכנס צרקיע לשקוע, ומששקע משמע שנגס כבר החמה עד שתכלה רגל מן השוק ריגלא דתרמודאי דהבוא לילה הוא, ואי לא גרסיין הכא [בשנה לד:] כל שפני מרח מאדימין הוי משמע מששקע החמה לילה, דהכי משמע שגחקה כבר לאחורי כיפה ואינה כנגד החלק שלה, והילכך מששקע [כל"ל] החמה בכל מקום גרסיי לה [אולי ז"ל מפרשיין לה] לילה, לנד מה שהוא בין השמשות. ועוד ראינו גמורא ממסכת זכחים [נו:] וכו' ומששקע צדמיו מששקע החמה וכו', ועל כרחק האי מששקע היינו שכבר שקטת חמה מכל וכל וכבר ילאו כוכבים וכו', וכן כל מקום שהמלא מששקע המלא פירושו מכון כמו שפירשתי עכ"ל. הנה מבואר מדבריו ז"ל בדיאל, דנכל מקום שגאמר מששקע היינו לילה ממש, מלבד צש"ס שנה (לד:) מפרשיין מששקע לבין השמשות. וא"כ כבר חנוכה ס"ל דמששקע היינו לילה ממש כלומר צלחת הכוכבים, וכשיעת המרדכי. ועיין ש"ח ארץ לצי (סי קכ"ח) מה שהאריך בזמן הדלקת נר חנוכה לכחלה.

L

סעיף ב'

א. יש אומרים שבזמן הזה שמדליקין בפנים אין צריך ליוהר קודם שתכלה רגל מן השוק ומכל מקום טוב ליוהר גם בזמן הזה. גדי"מ כתב צש"ס מהר"ל שהיה נוהג להדליק מיד אחר שקיעת החמה. ח"ל מהר"ל (כי חנוכה) מנהג מהר"י סג"ל שהדליק נרותיו מיד כשיצא מבית הכנסת כי אמר מנהג נר חנוכה מששקע החמה, ועוד הואיל דצני ציהי דריס צבית אחד אם אני מאחר שוב לא יהיו אללי ועכשיו הם צאים אללי לשמוע הצרכה ולראות הדלקתי עכ"ל. ואין הכרח מלשון מהר"ל אם הדליק לפני צאת הכוכבים או לאחריו. והנה מלשון מהר"ל נראה שהדליק אחר תפלת ערבית, חכ לכאורה כשיירי כנה"ג המוצא צאליה רבה (סי תער"ב ס"ח), ולא כנה"ג שם (סק"ב). ועיין פמ"ג שם (א"ח סק"ח). אלא דיחנן שמהר"ל החפלה ערבית קודם צאת הכוכבים וכמהנה קדמוניס המוצא צתכ"ד (סי ח') ורמ"א (סי רל"ב), וע"כ שפיר הדליק אחר ערבית, שהדליק מיד כשהחחיל זמן המלוה. ועי' מהר"ל "סדר צרכה העומרי", שכל צעלי הצתים חחרין ומספרין ספירת העומר אחר הסעודה צציתס. ומשמע העטס משוס צצבהכ"ס חפרו דווד יום ומחאו צרחללי רודת אררר

סימן תרע"ג

סעיף א'

א. כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה ואע"פ שאין השמנים נמשכ אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באור הפתילות. בגמרא שנה (כא:) מבואר העטס משוס דכני אין זקוק לה, כלומר שצדלקה עלמה נגמרה המלא והמאירי הקשה דאע"פ שאין זקוק לה היאך מחירים לכחלה לעשות המלוה שלא כראוי, וחירן דמתוך מיעוט הו לא חשאו צה שחסס הדברים אינה כנה צשיעור זה עכי וכעין זה כתב הרמב"ן ז"ל בתוך דבריו, דמכין שאפשר ש יכבו אע"פ שפעמים מכבין לא חיכפת לן עי"ש. וא"כ נרד דהיכי שהשמנים או הפתילות גרוועיס כל כך שברור לנו שיכ ולא ידלקו כשיעור או אף אם רק עפ"י הרוצ לא ידל כשיעור, אין מדליקין צו, דצכ"ג נראה דאם כצחה זקוק י להדליקה מחדש, וכמש"כ צעטרת זקניס לקמן (סי תר" צש"ס הגכות הר"י, שחם הדליק צפני הרוח וכצחה צר לחור ולהדליק צמקוס שאין הרוח מצוי, שהרי הואיל ואין יכולים לעמוד צפני הרוח הוי כמו שלא נתן שיעור זמן. וכי המג"ח לקמן (סק"ב). וכיון דצכ"ג זקוק לה ח"כ אם לכחלה לעשות את המלוה שלא כראוי וכמש"כ המלאי כ"ל, וכן יולא מדברי רש"י שנה (כא:) ד"ה זקוק לה, שכר דלמ"ד כצחה זקוק לה לריך לכחלה לעשותה יפה דילמ פשע ולא מחקן לה עי"ש, וממילא כשהדליק צשמנים גרועי שבודאי אינם יכולים לדלוק כשיעור דצוה לכריע כצחה זקו לה וכנ"ל, ח"כ לכחלה אסור להדליק צה דילמא פשע ול מחקן.

ב. כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה

Ahai, of Shabbat

נוסח השער במהדורה הראשונה

ס פ ר

שאי לתות

דרב אחאי גאון מאור הגולה

ח ל ק ר א ש ון

שאלתא דכולהי ספר בראשית שמות בו כלולה

עם ראשון לציון ושאלת שלום מהגאון הגדול מוהר"ר ישעיה ברלין וצלהיה
ובסדר נכון ונעלה מאשר נדפס בתחלה

ויותר מהמה באור רחב עמוקות יגלה. מכונה

ה ע מ ק ש א ל ה

לשדד עמקים בכל מילי דאיתא בשאלה. בעומק דברי רבינו אשר כהוראה לסגלה. וכל הראשונים נמשכו אחריו
בפה מלא. כי כל דבריו דברי קבלה. ועפ"י באור דברי רבינו הוגה המסלח. לכמה ניטוקי כהיג והריוף ורמזים
עמודי ההוראה העולה למעלה. והרבה סוגיות בבלי וירושלמי מתחזורים כשסלה. אשר הנן ה' נורא תחלה. אותי
העמוס בעבודה. נפתלי צבי יהודה בא"א הרב מוה' יעקב ברלין נ"י מולאזין.

ווירלנא

בדפוס ר' יוסף ראובן בר' מנחם מן ראם

שנת באו ונעמיק שאלה פ"ג

בה"כ ושל כה"מ מנכין עליו וחזו חדא הין מנכין עליו ל"ק הא דלויכא אדם חשוב הא דלויכא א"ת, ופרש"י ראשון לציון דלוי א"ת לכבודו כדלוקוב ולא כנריך לאורכי הלא לכבוד צעלמי כו, ודלויכא א"ת לכה"כ להם כדלוקוב, וכה"י פירשו בשם ר"ח דלויכא א"ת לאורכי וליכא א"ת עשוי לכבוד כה"כ. וכשהא לפרש"י דא"ת לכבודו לע"ג שא"ל לאורכי, וא"כ כלן נמי אי איכא א"ת אינו ניכר דלגר חנוכה הוא דאפשר לכבוד א"ת הוא, ואע"ג שא"ל לאורכי שכרי יש לו מדורה, מכ"מ לאו כבודו הוא

אלא כגד, וכיונו כג"י רצונו, אבל לפר"ח דאי איכא א"ת לכה"כ לו כדלוקוב וכיונו כה"כ"י שאין שם מדורה, אבל כלן דלויכא מדורה לא לריך לגר אלא אי כה"כ אדם חשוב ואין דרכו להשתמש במדורה. מיהו לא תקשה לפרש"י נ"י כג"י דאמאי קאמר ואי אדם חשוב הוא, הא אפי' אורכי אדם חשוב לריך גר אחר דלא לימא לכבודו הוא, די"ל דתרוויכו אמה, אי כה"כ"י אדם חשוב לא שייך טעמא דכבודו אלא משום השמים וכ"כ אי איכא אורכי א"ת לריך גר אחר משום כבודו, ואי כוכ אומר אי איכא אדם חשוב לא הויתו יודע אי כה"כ"י אדם חשוב, דשאלו אורכי דלויכא משום כבודו, וא"כ לא פליגי בני הרי נוסחאות. מיהו כ"ז לפרש"י אבל לר"ח ליכא כבודו דכבודו כלל, וא"כ דוקא כה"כ"י ולא אורכי, ולא כג"י רצונו. כ"ז כי גר אחר לכאורה, אבל כד דייקת לשון רצונו עוד לריך גר אחר לשימושי, הכי דלא משום כבודו, אלא הוא ג"כ כפי ר"ח ק"ל, וכ"ע לא הייתי אלא משום שאלו אדם חשוב דלהכ"כ ע"מ א"ל להוצי שברי הוא יודע לכה כדלוקוב אלא היישינן לנכנסים ויואלים, ולגירסתו לא חיישינן אלא אי כה"כ"י אדם חשוב, דלאורה הין השם כבדיל וככוס ויואלים שכרי אינם יודעים שהוא אדם חשוב, ולגי רצונו י"ל דהיישינן גס לכה שידעו שחס השבצים, וי"ל דלא פליגי והכל לפי בעינין, והלוא אי כה"כ"י מפורסם או לא. (י"ג) ו"י דמ"י מדפח. וכן הוא כה"כ ור"י. ובגמרא ה"י ור"ב שמואל מדפח, ונראה שהוא טכ"ד שלא חזר עוד הפעם כה"כ. (י"ד) כי היכי דלהוי תוהי מצווחא בחד דזכתא. ר"ל כדאי צרכות ד' ל"ט ז' כואיל והאביד ציה הדא מלוח נעביד ג"י מלוח הארתי וכן כגברי ה"י ד"י מ"ג ה"י וכו"ל אומר על המוגמר מכלל דלויכא דעדיף מיני ואמאי כואיל וכו"ל נטל דיו ההלכ באהרונה כו, פי ההלכ בהדא מלוח. ויש לזה מקור בתורה כמש"כ בק"ד ציצור הקפרי פי מנות. ולפי זה במקום שאין מזוזה הין לנו טעם להניחה צימין, אלא במקום שלבו חפץ. וזה דלא כה"כ ורש"י ק"י הרע"א שכי דאם הין מזוזה לכ"ע יש להניחה צימין, וק"ל דטעמא דמ"ד צימין לאו משום מלות מזוזה אלא ימין עדיפא לטולס, וע"ע צוזה כ"ז. (י"ה) ובצ"ה בל"ח מצויצת ביניהן. צהמ"ל ליהא. ולכאורה קשה הא מדלוקין כליל ואלו זמן לזית הוא, וריך לומר דק"ל כה"כ"י ור"ן דמדלוקין צהמ"ל שקיעה בעוד היום ויכול להכיר בין חכלת ללבן, או אפשר דק"ל כדעת הרא"ש דבקות יום חייב לזית אף כלילה. ועוד יש להוכיח מאלן דקיי"ל דלילה לאו זמן הפילין מה"ת [וכשיטת הרמב"ם ז"ל וככי מוכח בק"י מ"ה כמש"כ צוזה ז' בק"ד, וככי נראה דעת רש"י גיטין ד' מ' א' ד"ה שהניח כ"י דלילה לאו זמ"ת כואיל] דלשיטת הפוסקים דלא כריכ"ג א"כ מקיים מלות הפילין כ"ז שאינו חולץ הפילין וכי ראו לומר הפילין (משמאל), ור"ל ז"ל כה"כ ע"ז כזכ"ל כהשוכח מהר"ל קק"מ כז"ל ומוקיים עלה ולקיים החוט המשולש וגו', פי חוט לזית עכ"ל, וא"כ וי"ל דלא השיב מלות שבע"ג רק לזית. (י"ז) ח"ש כדו אמרה תודה גו. הין לזה צ"ח פשוט והו דבקמון כז"ל עוד זה החקירה כיכא מנח ל"י ומוקיים והילכתא משמאל כדי שיכא מזוזה צימין כ"י והקדים לזה דגשים חייבות כגד חנוכה, ואח"כ דאם כ"י דר בעליב מניחה צהלון הקמוכה לרבי"ר והין שם מקום דין זה אלא לעיל דכז"ל מלוח דפרקוס ניקא דמלוח להניחה צפתח ציחו מצחון כו, אבל גבי טפה הקמוך לפתח הין לה שייכות לדר בעלייה. והנראה דרצונו צל ללמדיו דלפי טעמו דכא דמלוח כשנמאל כדי שיכא מזוזה צימין וי"ה כשנמאל וכע"כ מלון צימין וכחונת שיכא מקובצ מלוח ולקיים מה שג"י חונה מלחך כ' קצבי ליראיו וכדאי צמנחות ד' מ"ג ז' גבי הפילין ומזוזה, וא"כ גשים כ"י נראה דלכ"ע עדיף כדלוק מימין מטעם האמור, וכ"י קצרא שיכא מקובצ מלוח ליכא שאין להם לזית, וכן צהלון דלויכא מזוזה הין נפקותא כלל ומניחו צל שרולה, על זה צל רצונו ללמדיו דחכמים עשו קו"ג לדבדיהם שלטולס לא יעצרו על תקנתם אפי' במקום דלויכא הוא טעמא. וכיונו שכ"ז לפני כפשיטות הא דכה"כ ושמרתם מלות, ויש לזה שני פירושים חדא זו משנה כדחגי כה"כ כמה פעמים ובקדושין ד' ל"ז א' אשר חשנורון זו משנה, וכיונו דרישה וחקירה כמנה פ"טעם שאינו מפורש בתורה, ושנית לעשות קו"ג להורה כדאי צמנחות ד' כ"א א' מואי קרא עשו משמרת למשמרת, וע"ע מש"כ כה"כ"י כדאי קרא פי אמור. וזהו שכי רצונו וצ"ח חכמים ופירשו וחקרו, וכיונו משנה, ועשו ק"ג לאורכי, ואח"כ כז"ל דגשים חייבות כגד חנוכה, וכשהוא דר בעלי לריך להניחה צהלון, ואח"כ כז"ל

כ"ז כ"ז

ל"ה ח"ש כגד חנוכה הורה ושמרתם מלותי ועביהם אוהב וכלו חכמים וכו'. לפי עומק פשוטו הין מוזן ומה שלמד ה"ס כגד חנוכה הורה וכו'. והו גס למה שלמד וכפל עוד לקח כמקור ד"ה כגד חנוכה וכו' מימר ק"ל חנוכה גר חנוכה מלוח להניחה וכו' וחד אמר משמאל והלכתא משמאל כדי שיכא מזוזה צימין וכו', הן הנה כל הדגים שלמד גלון ג"כ כגד חנוכה וכו', ולא כ"י מקום כדך דחוקה על דרך דרוש כהקדמות דמות. לא ליבתי

י יר"ה כן לכה מודך חלנה על דרך כג"ל. למכ כג"י כפק ככרון נכנס יש כלן, וה"ש כגד חנוכה הורה וכו' כנהג הוי כהה"ה דרוש משני: ענין צלוחו ענין וכשם כה"ך כה"כ, כלש כ"י כרימי כוד כמכ"כ כנהג ח"ה ח"ה יודע. ול"י מנוח ח"ה וקולר זמ"י לא מהני ד' הכה להקט, וכגד חנוכה ימול דונג ח"ה כ"י על אופט, מלח פני קונו.

י יר"ה כן לכה מודך חלנה על דרך כג"ל. למכ כג"י כפק ככרון נכנס יש כלן, וה"ש כגד חנוכה הורה וכו' כנהג הוי כהה"ה דרוש משני: ענין צלוחו ענין וכשם כה"ך כה"כ, כלש כ"י כרימי כוד כמכ"כ כנהג ח"ה ח"ה יודע. ול"י מנוח ח"ה וקולר זמ"י לא מהני ד' הכה להקט, וכגד חנוכה ימול דונג ח"ה כ"י על אופט, מלח פני קונו.

כ"ז

העמק וישראל שאירתא כו שאלה דעה

ראשון לציון הביא הפסק דמינחה בשמאל, ולמד דכ"כ נשים וחלון גרוס בחפלה פשיטא, משום דמי"ע דרבנן לא נקרא מי"ע, משום קייג ולא חלקו חכמים ולא כהטור ושי"ע. ונכאן נלמוד בכ"מ שהקנו חכמים מאזכה טעם לא בטלו החקנה וכמנ"כ אפי' היכא דליכא האי טעמא. ובכלבו ק"י מ"ד כתב ג"כ דכ"ה"ל ומה שאמרנו שמניחין י"ח בשמאל י"ח דדוקא נפתח שיש בו מחנה אבל אין בו מחנה יניחנו בימיו, וכ"כ הר"ף ז"ל כו' ואנו לא חלקנו בין זה לזה שבכלן מדליקין אוחה בשמאל עכ"ל. ועשו סייג לתורה. בכת"י הנוק"י אח"כ מומר ק"ל אמרין נר חנוכה כו' עד ובע"כ"ב בטלית מנוילה בנייבס, וחקר הא דנרס לרי"ך נשי כו' עד באתי נק. מי אמרין כיון דמי"ע שה"ג נשים פשוות. מבוחר דעה רבינו דאפי' מי"ע דרבנן כללא הכי הוא, כעין דאורייתא, וכמו שהוכיחו בתו' ברכות ד' כ"י ד"כ ובחפלה מהא דנשים פשוות מהלל. והכי מוכח דעת הר"ף שם שכי דכ"ה"ל חפלה וזכרמי"ז ומחנה דכ"ל מי"ע שלא הז"ג, וכל מי"ע שלא הז"ג נשים חייבות, ור"ל דנכי דחייב ג' עיקר חפלה שהוא מי"ע מכ"ה אין הז"ג נשים חייבות, וממילא תקנה הכניאים והחמס קיימו ככו ג"כ. ולזה כוון הרי דוד וטל שהביא הגאון ש"ח ק"י י"ד לכו"כ דעת הרמב"ם ז"ל שטיק חפלה מכ"ה, ור"ל או מלשון כרי"ף או שהי' הנוקחא הכי בגמ' [ומכ"מ אין הכריח להרמב"ם מברע דאפשר לומר דמכוס שטיק חפלה צעת לרה מכ"ה לכ"ע כמשי"כ לט"ל אוח' א' ומג"ח ק"י צ"ע שפ"ק, ועפ"ז קצבו חכמים לאפשי רחמים בכ"י ג"פ לחיי שטח]. נחזור לענין דעת הר"ף דאי כו' חפלה דרבנן מעיקרו כוון נשים פשוות משום דכו' מי"ע שה"ג. והא שכי הרמב"ן לכו"כ מכלן דכרי"ף ק"ל נשים חייבות מכ"ה צנרמ"ז ולא פי' דכרי"ף שחייבות מדרבנן כמו בחפלה, היינו מדכי קחמא נשים חייבות משום דכו' מי"ע שלא הז"ג, ולא בט"ל כוכ ספק ומקום לפוטרו מכה"ח, ש"מ דק"ל שהוא מכ"ה, ולא כהגאון ל"ה. הא מיהא דעת הר"ף דגם במנ"כ דרבנן חל"י צ"ג, ועי' הו' פקחים ד' ק"ח ב' שהוכיחו שפיר מגוף הכי מומר דריב"ל דאולטרין לטעמא שכן היו באתו הכס ש"מ דל"ז נשים פשוות. והכי קוגי דעלמא, פי' בשמי"ע ק"י ר"ט לענין בדל"ה. והא דאיתא צרכ"ש ד' י"ז חייב אדם להקביל פני רבו מדכתיב מדוע את הולכה אליו וכו', הרי דנשים בכלל ח"ג שהוא מי"ע שה"ג, לק"מ דודאי נשים אינן חייבות, אלא דרך נשים לחייב עלמן צמי"ע שה"ג שאנשים חייבין. וכ"ז דלא כמי"ע החו' ברכות שם לפרשי' דמשי"ה לא

שבת כ"ג
צ"ח
צ"ח
כ"ג

ועשיחם אותם ובאו חכמים ומירשו וחקרו ועשו סייג לתורה: **ב"רם צריך נשי מי שהיבין בנר חנוכה או לא מי אמרין כיון דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פשוות או דילמא לדירדו נמי איתרתיש להו ניסא כדלגברי והילכך נשי נמי מתייבין בנר חנוכה חילכתא מאי ת"ש * דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה ספני שאף הן היו באותו הנס מימר קא אמרי' * נר חנוכה מצוה להניחה בטפת הססוך לפתח י"י ואם היה דר בעליה בניהה בחלון רב אחא בריה דרבא ורבי ירמיה מדפתי חד אמר מיטין וחד אמר ששבאל' וחילכתא משמאל' כדי שיהא מזוחה מיטין ונר חנוכה משמאל' ובעל הבית מצוייך בפליתו ביניהם: **ב"רם צריך סאן דלית בידה שיעור נר חנוכה ונר ביתו חי מינייהו עדיף נר ביתו עדיף משום שלום ביתו אי נמי נר חנוכה ומידוש היום חי מינייהו עדיף ת"ש * דאבר רבא נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו כפי רבא נר חנוכה ומידוש היום חי מינייהו עדיף קידוש היום עדיף דתדיר או נר****

קוכה ד' לי"ח א' ד"ה מ', ולפרשי' ניחא דדוקא הוי שצ"ל להזכיר אותו הדגל המיוחד להן לאלה דל"כ עבדים פטורים לגמרי, וכמשי"כ הרמב"ם ב' מגילה. והא דהניח בתי מגילה נשים ועבדים פטורים וא"י להוליא אחרים י"ח, היינו פטורים מקריאה לעלמן ג"כ, ופליג ריב"ל על החוקפתא צנשים, אבל לפי צ"ג ותי' נומא דנשים ועבדים חייבים לעלמן, וא"י להוליא אנשים י"ח. וזה דעת רבינו ג"כ, ודל"ה כפר"ח ק"י חרטי"ו שהילק בין י"ח למי"מ דמי"ע ע"ש. י"י ואם ה"י דר בעלי' מניחה בחלון כו'. פי' משי"כ בקמון. וי"ל עוד דקמ"ל דגם בחלון לרי"ך להניחה צנפה בקמון לחלון ואפי"ה שהוא מצנפים כפרשי' מניחה מצנפים כנגד חלון כו' ומכ"מ יש להניחה צנפה בקמון וזה ראי' להא דאי' בש"ע שם בהגבה רמ"ח ק"ז דאפי' דכ"ה"ז שמדליקין צנפים המנהג להדליק צנפה בקמון לפתח כמו צמי"ס ע"ש. **ב"רם צריך סאן דלית בו. בכת"י א"י הנוקח א' נמי צרם לרי"ך הכי דאיכא גברא דחוקא ל"י מילתא וליכא צידא לקיומי מלות י"ח ונר ביתו דלית ליה אלא שיטור הדלקה נר א', הי מיינויכו עדיף, מי אמרין כיון דשרגא דחנוכה מלוח משום פקדומי ניקא, הילכך נר חנוכה עדיף, או דילמא נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, דכל אימת דליכא שרגא לא מיתאכיל ליה, וליכא שלום ביתו, אי נמי נר חנוכה וקידוש היום הי מיינויכו עדיף, ת"ש דצ"ע רבא פשיטא ל' נר חנוכה ונר ביתו, י"ב עדיף משום שלום ביתו, נר ביתו וקידוש היום י"ב עדיף משום שלום ביתו, צ"ע רבא י"ח וקידוש היום הי מיינויכו**

בעזרת השם יתברך

ספר

ויחי יוסף

על הנוכה

ובו חידושים מלפולים וכיאורים ושר'ת כבירור
ול'בוז פוגיות וענינים בדברי הגמ' וש"ע
בשמעתא דהנוכה וכן חידושי דרוש ואגדה על
עניני הנוכה

אשר השאיר אחריו ברכה

כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש צדיק יסוד עולם המפורסם
בכל קצוי תכל בתורתו וצדקתו, פאר הדור, נר ישראל, עמוד
ההוראה, רב פעלים מקבציאל, אשר דלה והשקה תורה
ויר"ש לעדרי צאן קדשים

כקש"ת מרן יוסף גרינוואלד זצוקללה"ה

בן הגה"ק מרן יעקב יחזקי' זצוק"ל בעהמ"ם ויגד יעקב
בהגה"ק מרן בעהמ"ם ערוגת הכשם זצוק"ל
שהי' אב"ד ור"מ בק"ק פאפא יצ"ו

יוצא לאור ע"י בני המחבר

ברוקלין יצ"ו

שנת אל מול פני המנורה יאירו (תש"נ) לפ"ק

אפשר דאין להשתמש צו למצוה דרבנן, והשיב המדרש דשרי, להורות דחציבין מצות זקנים לפניו ית' כדאורייתא עכ"ד. ונראה להוסיף משום דאיסורא דהוקצה למצותו אף במצות דאורייתא אינו אלא מדרבנן ואין צו חשש איסור תורה ע"כ רנו חכמים להראות חשיבות מצוה דרבנן דחשיב כדאורייתא.

פסולה כסוכה וכמבוי, דנר חנוכה יש צו דאורייתא ודרבנן דביום ראשון הוא דאורייתא ובשאר ימים דרבנן, ע"כ נקט תרתי כסוכה וכמבוי, כסוכה להורות דיש צו נד דאורייתא דהיינו יוס א' דהוא זכר לנחמן המלחמה, וכמבוי, דיש צו מצוה דרבנן דהיינו בשאר הימים, ואשמעינן בזה דהאי דינא דלמעלה מכ' פסולה לא רק על יוס ראשון קאי דהוא דאורייתא אלא אף בשאר ימים דאינו אלא דרבנן ג"כ פסולה.

וי"ף דהיינו טעמא דנקט הכא נר חנוכה

סימן כב

בגריסת השאלות והלכתא מזוזה מימין וכו'

ובדין זמן הדלקת נר חנוכה

(שבת כ"ב ע"א — אור"ח סי' תרע"ב)

החמה, לאו היינו זאת הכוכבים כמ"ש הטור דהיינו סוף שקיעה, אלא מצותה משתשקט החמה היינו תחלת שקיעה (עיין בזה לעיל סימן י"ב). וכיון דקאמר ובעה"צ בטלית מצוינת ביניהן הרי דמצות נ"ח הוא בשעה שעדיין יוס שהוא זמן המחויב בצי"ת.

7e והיכא מנה ליה, רב אחא בריה דרבא אמר מימין ר' שמואל מדיפתי אמר משמאל, והלכתא משמאל כרי שחאה נר חנוכה משמאל ומוזוה מימין, ע"כ. ובשאלתו דרנ אחאי גאון (פ' וישלח סי' כ"ו) מוסיף, ובעל הבית בטלית מצוינת ביניהן, ע"כ.

ויש לדחות לשיטת הרא"ש המובא בשו"ע (סי' י"ח ס"א) דכסות המיוחד ליום חייב בצי"ת אפילו לובשו בלילה, עיי"ש, א"כ אין להוכיח מדברי השאלות דזמן הדלקת נ"ח הוא קודם

וי"כאזרדה לפי גריסת השאלות יש להביא ראיה לשיטת הרשב"א ושאר הראשונים המובא בביאור הגר"א (סי' תרע"ב ס"א) דהא דאמרינן לעיל (כ"א ע"ב) מצותה משתשקט

ל"ה"כ. אלא לשיטת הרמב"ם המוצא בשו"ע
 (שם) דכסות המיוחד ביום פטור כשלכשו כלילה
 יש להביא ראיה מדברי השאלות דזמן הדלקת
 נ"ח הוא מתחילת שקיעה קודם ל"ה"כ, והוא
 בשעה דלענין ל"ה"כ חשיב עדיין יום.
 ור"פ"ז חד מהני חרתי שמעינן מדברי

השאלות או דכסות יום חייב בלילה
 או דזמן הדלקת נר חנוכה הוא מתחילת
 השקיעה דהוא עדיין יום לשיטת ר"מ (שבת ל"ה
 ע"א) או ספק יום לשיטת הגאונים בדן
 ביהש"מ, (עיין סימן רס"א ס"ב). (וע"ע בחלק
 האגדה אריכות בדברי השאלות).

L

סימן כג

בסוגיא מדליקין מנר לנר

בדברי הרמ"א שלא להדליק מנר ראשון נרות הנוספים

(שבת כ"ב ע"א — אר"ח סי' תרע"ד)

א.

אתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל
 אמר מדליקין וכו'. אמר אב"י כל מילי דמר עביד
 כרב לבר מהני תלת דעביד בשמואל, מדליקין
 מנר לנר וכו'. וכן נפסק להלכה בשו"ע (סי'
 תרע"ד ס"א) דמדליקין מנר לנר. וכתב הרמ"א
 על זה בשם המרדכי דנוהגין להחמיר שלא
 להדליק מנר לנר דעיקר מצותו אינו אלא בנר
 אחד והשאר אינן למצוה כ"כ אלא מחמת הידור
 לכן אין מדליקין מנר לנר, ע"כ.

ועכ"פ חזינן דשמואל שרי להדליק מנר לנר
 כה"ג, ואיך שיך להחמיר בזה נגד פסק הגמרא
 שמפורש להיתרא.

ויש שמתרצים דהגמרא איירי באופן
 דשניהם הם עיקר מצוה כגון שני צע"צ
 שמדליקין במטרה אחד, ואחד מדליק מצד אחד
 ואחד מצד האחר, וא"כ הגר הראשון הוא
 לשניהם העיקר מצוה, וע"כ מדליקין שפיר מנר
 לנר.

בפ"גותת רש"י ותוס' בנ"ח דמצוה

להניחו אפתח ביתו מבחוץ

אמנם מ"י זה תלוי בפלוגתא דרש"י ותוס'

בזה דאמרין (כ"א:) נר חנוכה מצוה להניחו על

ויש לעיין לפ"ז שמואל דקאמר מדליקין
 מנר לנר היכא מיירי, אי קאי אמהדרין והיינו
 להדליק הנר של צעה"ב לשאר נרות, או למהדרין
 מן המהדרין והיינו להדליק מנר ראשון לשני,

פי
 עי
 הו
 פי
 צו
 הו
 לוי
 לה
 על
 לכ
 לה
 מנ
 הני
 לנר
 צו
 לרנ
 שני
 דאו
 מת
 של
 הדי
 צפר
 שכר
 אחי
 ביתו
 מדל
 דהיי
 אלא
 דפס

מאמר ו

מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל

בגירסת השאלות ובעה"ב בטלית מצויצת ביניהן

א.

74

בגמרא (שנת כב ע"א) הדיבא מנח ליה ר' אחא בריה דרבא אמר מימין ר' שמואל מדיפתי אמר משמאל והלכתא משמאל כרי שתהא נר חנוכה בשמאל ומזוזה מימין. ובשאלות דרב אחאי (פ' וישלח) סיים ובעה"ב בטלית מצויצת ביניהן, והוא פלא מה ענין ציטת לכאן.

ויש לפרש דהנה ידוע דכל כלי המקדש היו מרמזין לדרכי עבודת ה' והמנורה היחה מרמזת על לימוד התורה כמאמר הכתוב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור, וחשיבות לימוד התורה הוא כשהוא לשמה, כמאמר התנא (אבות פ"ו) ר"מ אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, אמנם אמרו חז"ל (פסחים נ"ו) לעולם ילמוד אדם תורה אף שלא לשמה שמחוק שלא לשמה בא לשמה. וזוה ביאר אהמו"ר זצ"ל בספר ויגד יעקב מנהגנו בסדר ההדלקה כדעת הפוסקים להתחיל להדליק בכל לילה בנר הנוסף שהוא לשמאלו ולפנות לימין, דשמאל הוא כינוי ללימוד שלא לשמה וכמאמר הכתוב (משלי ג) אורך ימים צימינה ובשמאלה עושר וכבוד וימין מרמו על לימוד לשמה על כן מתחילין בשמאל ופונין לימין לרמו דמתוך שלא לשמה בא לשמה.

והפ"ו"ז (סי' תרע"ו סק"ו) תמה על דברי הפוסקים דמתחילין להדליק בשמאל מהא דהכהן במתנות המזבח התחיל צימין אלמא דהא דאמרינן כל פינות שאתה פונה יהא לימין היינו להתחיל צימין, וי"ל דהכהן שעבודתו היה במדריגה גדולה במקדש, היחה מעיקרא לשמה ולא הולרך להתחיל בשלא לשמה אבל אנו עדיין לא הגענו למדריגה כזו להתחיל תיכף בלימוד לשמה וצריכין אנו לרמו דגם לימוד שלא לשמה נחשב למצוה דמתוך שלא לשמה בא לשמה, עכ"ד.

וי"ל מהאי טעמא נמי מסקינן הלכתא נר חנוכה בשמאל לרמו על זה דסגולת מצוה נר חנוכה מועיל אף למי שהוא עומד עדיין בשמאל, על דרך שפירש אה"ז זצ"ל בספר ערוה"ב רמו מאמר חז"ל (שנת כא): נר חנוכה מצוה להניחה למטה מעשרה, דמרמו דאפילו מי שהוא עדיין במדריגה נמוכה דלא זכה עדיין לעשרה מידות קדושות של ר' פנחס בן יאיר (ע"ז כ:): והוא עדיין למטה מעשרה אף על פי כן סגולת מצוה נר חנוכה פועלת להאיר נשמתו, אמנם להתחיל במצוה שלא לשמה שייך רק במצות התלויות בדיבור או במעשה, אבל מצות התלויות במחשבה דעל זה באה מצוה מזוזה שיש בה יחודו ואחדותו

ית' נ
שמוע
דאמו
לא ת
כדי
מתוך
מחשב
וזה נ
טו) נ
ואחז"
ואחרי
מנחור
מלחט
זו
בשמאל
בעה"
סגולה
לטהרו
זו
והרשב
אף צי
דכיום
לרמו
ותורה
אדם נ
לשמה,
התורה
אור ה
דיש ל
יצוא ל
שלא ה

ית' בפי' שמע וקבלת עול מצות בפי' והיה אם שמוע, על זה לא שייך להתחיל שלא לשמה, דאמונה דחליא באבנתא דליבא אם אינה לשמה לא חשובה כלום, ולכן מצות מזוזה בימין, אולם כדי שיבא מבחינה שמאל לבחינת ימין דהיינו מתוך שלא לשמה ללשמה דהוא ענין טהרת מחשבה צריך שימור עצמו מהרהור עבירה וזהו סגולת מצות צינית כמאמר הכתוב (במדבר טו) בפרשת צינית ולא תחורו אחרי לבבכם וכו' ואחו"ל (ברכות יב:) אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות וכעודא דהובא בגמרא מנחות (דף קמ"ד.) דמצות צינית הניל לתלמיד אי' מלחטוא.

מ"מ נר מערבי הי' דולק נוכח השולחן לרמו דאף מי שלא הגיע למדרגה שיהיו כל מעשיו מאירים באור גמור בשלימות מאור החורה, מ"מ ישתדל ללמוד אפי' שלא לשמה דמאיר במקצת באור החורה ומתוך שלא לשמה בא לשמה.

וי"ץ לזה רומז ג"כ ענין הא דקיי"ל בנ"ח אסור להשתמש לאורה. דידוע דכל כלי המקדש היו מרמזין לדרכי עבודת ה' והמנורה מרמזת על לימוד החורה כנ"ל, וחשיבות לימוד החורה הוא כשלומד לשמה, ולרמו על זה אמרו אסור להשתמש לאורה היינו להשתמש באור החורה להנאת עצמו, דצריך שיהא לימודו לשמה.

ב.

וז"הו שאמרו מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל, דכדי לבוא משמאל לימין צריך שיהא צעה"צ בטלית מצוינת ביניהם דמצות צינית היא סגולה להשמר מהרהורי עבירה, ועי"ז יבוא לטהרת מחשבה, ללמוד תורה לשמה.

עוד יש לבאר מאמר השאלחות דמצות צינית יש לה שייכות לנר חנוכה עפ"ד הפר"ח שכ' דעיקר הנס הולך משום דחששו שנטמא השמן מטומאת זיבה דאילו משום טומאת מת ל"ה צורך לנס דקיי"מ"ל (פסחים עז.) טומאת הותרה בציבור אבל טומאת זיבה לא הותרה, (ובמש"כ החוס' (שבת כא: ד"ה שהי') דאם כבר גזרו שיהא עכו"ם מטמאין בזיבה צ"ל שהי' הפך מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי, ועיי"ש במהרש"א דאף דמה דעכו"ם מטמאין בזיבה הוא רק מגזירת י"ח דנר היינו שיהא כל עכו"ם נידון כזב, אבל עכו"ם שהוא זב שנטמא גזירה קדומה הוא) והא דגזרו טומאת זיבה בעכו"ם אמרו חז"ל בפ"ק דשבת (דף יז:) כדי שלא יהא חינוק ישראל רגיל אלל חינוק עכו"ם וכו' (ומסתבר דגם גזירה הקודמת שיהא עכו"ם

ועפ"ז יש לרמו צהא דפליגו הרמב"ם והרשב"א דלהרמב"ם הי' דולקים נרות המנורה אף ביום, והרשב"א (בתשובה סי' פ"ט) ס"ל דביום לא דלק רק הנר מערבי, ונראה דענינו בא לרמו דהנה המנורה היא רמו על נר מצוה ותורה אור, וקיי"מ"ל (פסחים נ:) לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה דמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, והנה כשלומדים לשמה אז מאיר אור החורה בשלימות, וכשלומדים שלא לשמה אז אין אור תורתו מאיר בשלימות, ומ"מ מאיר קצת דיש לה קצת חשיבות כיון דמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, ע"כ לשיטת הרשב"א הי' רמו דאף שלא היו דולקים כל הנרות ביום נוכח השולחן

זב מטמא הי' ג"כ מטעם גדר על ענין זה
 ואח"כ הוסיפו שיהא גם חינוק עכו"ם נידון
 (כז) נמצינו דגזירה זו הי' גדר להשמר מזנות,
 ממילא מצות נר חנוכה הוא סגולה לזה, דכיון
 דעיקר הנס הי' כדי לחזק גזירת חכמים שהי'
 בשביל זה, כשעושין זכר לנס זה מתעוררין

להתחזק בענין זה, וידוע דגם מצות ליצית הוא
 סגולה לזה כמאה"כ (במדבר טו) ולא תמורו
 וכו' וכעובדא שבגמ' מנחות (דף מד.) דמצות
 ליצית הציל להאי תלמיד מעצירה, וא"ש הא
 דאמרו בשאלחות דבעה"צ בטליח מצויצת
 דיניהם דלשניהם סגולה אחת.

L

מאמר יג

מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל

א.

בגמרא שנת (כ"ג ע"א) והלכתא
 משמאל כרי שתהא נר חנוכה בשמאל ומזוזה
 מימין. יש לפרש ע"ד רמז הא דנר חנוכה
 בשמאל, ע"פ מה שביאר בפה"ק קדושת לוי
 (קדושה חמישית) דהנסיס של חנוכה בנחון
 המלחמה הי' בצחינת גבורה שבחסד, דמחמת
 אהבת ישראל עשה ה' נקמה בגוים דהנקמה
 בגוים הוא בצחי' גבורה אבל שורשו מזד החסד
 מאהבת ישראל, וידוע דשמאל מורה על גבורה
 וימין מורה על חסד ע"כ נר חנוכה בשמאל
 לרמז דגם הגבורות שהיו בזמן הנס הי' מאירין
 באור החסד, ומרומז ענין זה בפרש"י ע"פ
 (שמות טו) ימיך ה' ימיך ימיך צ' פעמים
 שכשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית
 ימין, ומזבן ע"פ האמור.

ב.

עוד יש לרמז בהא דנר חנוכה משמאל,
 עפ"י"מ שפי' אלמור"ר ז"ל (ב"גד יעקב) מה

דכתיב (שמות כו) ושמת את השולחן מחוץ
 לפרוכת ואת המנורה נוכח השולחן, דהמנורה
 הייתה צריכה להיות נוכח השולחן, דהמנורה
 בדרום והשולחן בצפון, כי המנורה מורה על
 תורה ע"כ הי' בדרום כמ"ש (ב"ב כה:): הרוצה
 להחכים ידריס, והשולחן מורה על עיני עוה"ז
 ע"כ הי' בצפון כש"א (שם) הרוצה להעשיר
 יצפין, וצריך שיאירו הנרות על השולחן לרמז
 דגם בעת שעוסק בעיני עוה"ז יתנהג עצמו על
 דרך החורה שחאיר דרכו והיינו דכתיב (במדבר
 ח) אל מול פני המנורה כלומר אל השולחן שהוא
 מול המנורה יאירו ז' הנרות (וכ"פ הרשב"ם
 דמול פני המנורה היינו השולחן) עכ"ד.

ובזה י"ל ע"ד רמז בהא דאיחא במס'
 חגיגה (דף כו:): דאמרו לעולי רגלים הזהרו שלא
 תגעו בשולחן (שלא יטרכו להטבילו לאחר הרגל
 שאי אפשר לסקקו ממקומו דכתיב (שמות כה)
 לחס פנים לפני תמיד) ובברייתא חני הזהרו שלא
 תגעו בשולחן ובמנורה, ומפרשינן בגמ' כיון

דכתיב
 צ"י תמ
 דאף נו
 דכתיב
 דקתני
 אומר
 הערבי
 ציוס,
 שזוהרו
 המנור
 תמיד,
 צריכה
 מאי ט
 חוב

בי
 חד אנ
 תא שנ
 מצותי
 ועשו
 זה לו

זו
 תיקנו
 בחושן

סימן כד

הדלקת המנורה בבית המקדש אי מצותה גם ביום

ובדברי הערוה"ב ביישוב קושית הב"י מה נס היה ביום ראשון

(שבת כ"ב ע"ב)

מתיב רב ששה, מחוץ לפרכות העדות יערוך וכו' מאי עדות אמר רב זו נר מערבי שנתן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

א.

7 והנה דעת הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"ג ה"ב) דמטת הדלקת המנורה צבית המקדש היה גם ביום, דהא דכתיב בהטעמו את הנרות, פי' בהדליקו, והדלקת הנרות היא הטבתם. והרשב"א בתשו' (ח"א סי' ש"ט) חולק עליו, ומ"מ נר מערבי גם לשיטתו הי' מלכותו שדלוק גם ביום. אבל החוס' בסוף חגיגה (כ"ו ע"ב) ד"ה מנורה, כתבו דאף נר מערבי לא הוא חיוב שדלוק ביום דהא דקתני במשנה דמס' תמיד (ל"ג ע"א) מלאו שכבה מדליקו ממוצת העולה, היינו רק כדי שיהא מוכן להדליק ממנו שאר נרות בין הערבים אבל מצותה אינו אלא מערב עד צוקר עיי"ש, ואא"ו ז"ל בס' ערוה"ב חאו"ח (סי' ר"ה) ביאר שיטות אלו באורך והעלה דתלי בפלוגתא דתנאי. ובערוה"ב שם כתב דלפי שיטת

הרמב"ם מיושב היעב קושית הב"י מה הי' הנס ביום הראשון הא הי' נפק כדי להדליק יום אחד, דכנר כתב הפרי חדש (סי' עת"ר) אהא דמבואר בר"ן (כ"א:): שלפיק קראוס חנוכה היינו חנו כ"ה. ר"ל דכ"ה חנו כל היום אבל נכחון המלחמה הי' ביום כ"ד וחטו רק בסופו דאס לא ק דלא חנו אלא ביום כ"ה אס כן לא הדליקו המנורה עד ליל כ"ו ואנן מאור כ"ה מדליקין, ולפי זה לשיטת הרמב"ם דמלכות הדלקת המנורה הי' אף ביום אס כן ביום כ"ד מיד אחר שחנו הי' חל עליהם מצות הדלקה נמצא דחסר מהפך שמן שיעור שהי' דולק ביום משעה שחנו עד הלילה והוצרכו לנס גם כלילה ראשונה, עכמ"ד הערוה"ב.

ב.

7 שיטת הרמב"ם בדין תמיד דמנורה והנה בערוגת הנושם שם כתב דלהרמב"ם נר תמיד דמטרה מפרשינן תמיד ממש ודלא כפרש"י (פ' תלוה) דכל לילה ולילה קרוי תמיד, וכ"כ גם במנ"ח (מלכות ל"ח). ובערוה"ב הקשה על זה מש"ס ערוך שלהי מס' חגיגה (כ"ו:)

דקתני במתניתין דאמרו לעולי רגלים הזהרו שלא חגעו בשולחן כדי שלא ינטרך טבילה וצברייתא חני הזהרו שמה חגעו בשולחן וצמורה, ומפרשין בגמרא דמתניתין ס"ל דוקא בשולחן דכתיב צי תמיד לא היו יכולין להטבילו מה שאין כן מנורה היו יכולין לסלקה ולהטבילה כשנטמאה, ואידך, כיון דכתיב ואת המנורה נוכח השולחן כמאן דכתיב צי תמיד דמי, ופרש"י שם דאף דגם צמורה כתיב צי נר תמיד האי תמיד היינו מלילה ללילה ולא תמיד ממש אלא כמו עולת תמיד אבל ציוס לא הי' דולק, ע"כ. אם כן מוכח בהדיא דלא כהרמב"ם. ואפילו נאמר דתנא דמתניתין ותנא דצרייתא כהא פליגו איך שציק הרמב"ם מתניתין ופסק כצרייתא עכ"ל ד.

אמנם האמת יורה דרכו דהמעין צרמב"ם יראה דהא דפסק להדלקת המנורה הי' אף ציוס לאו מדמתיב תמיד מפיק לי אלא כמו שכתב בהדיא (צפ"ג מה' תמידין הי"צ) דהא דכתיב צבוקר צבוקר צהטיבו את הנרות האי הטובה היינו הדלקה ע"כ אבל תמיד דכתיב צמנורה י"ל דאף להרמב"ם מתפרש כמו שפרש"י דכל לילה ולילה קרוי תמיד והי"ה להרמב"ם כל יום ויום קרוי תמיד כמו עולת תמיד דמנורה להדליק הנרות גם צבוקר מטעם מנורת הטובה אבל לעולם תמיד אין פירושו תמיד ממש בלי הפסק, אם כן שפיר יכולין לסלק המנורה על שעה קטנה עד שיטבולה ושפיר כתב הרמב"ם כלשון המשנה דלא הזהירו אלא על השולחן.

ועוד יש להקשות הא בגמרא שם גם אליבא דצרייתא לא מפרשין להך תמיד דמנורה תמיד ממש אלא מטעם אחר לא היו מסלקין את המנורה משום דכתיב ואת המנורה נוכח השולחן. וכן העיר צמנחת חינוך (שם) על הרמב"ן עה"ת (פ' תנאה) שהקשה על רש"י שם שכתב דכל לילה ולילה קרוי תמיד, דתו"כ מפורש דתמיד קאי על נר מערבי שהי' צריך להיות דולק תמיד, וכתיב המנ"ח דרש"י פירש כן על פי גמרא דחגיגה הנ"ל, וכבר קדמו הרא"ם צוה.

וב"ב א"ש תירושו של רא"י הנ"ל על קושי' הב"י, דאף אי תמיד ל"ה פירושו תמיד בלי הפסק מ"מ נתחייבו להדליק המנורה תיקף כשחנו ציוס כ"ד כיון דמנורתה גם ציוס, וממילא נתחסר משיעורו שהי' צי כדי להדליק לילה א'.

T בשיטת הרמב"ם דהטובה היינו הדלקה
א"ל דאי קשיא הא קשיא, על תירושו של רא"י ז"ל, מהא דכתיב הלחם משנה צה"ל תמידין ומוספין (שם) על דברי הרמב"ם לתרץ מה שהקשה עליו הרשב"א בתשו' (ת"א סי' ש"ט) מהא דאמרין צמנחות פ' התכלת (כ' ע"א) אמר אביי מאתנרא כמאן דאמר קטורת של צין הערבים דכתיב צבוקר צבוקר צהטיבו את הנרות יקטירנה אי לאו דעבד הדלקה מאורתא הטובה צפרא מהיכא, ע"כ ולהרמב"ם דהטובה

ורתו קשי' לי אי נימא דלהרמב"ם תמיד דמנורה תמיד ממש אם כן אמאי פסק (פ"א מה' מטמאי משכב ומושב הלכה י"א) כלשון המשנה צחגיגה שאמרו להם אל חגעו בשולחן ולא כתב וצמורה צברייתא, מזה מוכח דס"ל דתמיד דכתיב צמנורה לאו תמיד ממש.

היינו הדלקה מאי קשיא, ומירך הלחם משנה
 דלהכי מקרי הטבה שמטיבו שיהי כאיתנו
 הראשון ולהכי מקשה אי לא עבד הדלקה
 מאורתא היכי קרי הטבה להדלקה בצפרא דאין
 ראוי לקרותו הטבה אלא מפני שמטיבו שיחזור
 הדבר לאיתנו עכ"ל הלח"מ.

בשנת ע"פ ברייתא דתו"כ דנר מערבי לחוד הי'
 צריך להיות דולק תמיד, ולפי זה פירוש תמיד
 דמטורה הוא תמיד ממש עכ"פ בנר מערבי,
 וא"כ בודאי היו צריכין להדליקו תיקף ציום כ"ד
 כשנכנסו להיכל.

והנה הרשב"א דייק שיטתו הנ"ל ממשנה
 דמס' תמיד (ל"ג ע"א) נכנס ומלא שמי נרות
 מזרחיים דולקין וכו' עיי"ש. ולפי זה נ"ל דמשנה
 דחגיגה דס"ל דתמיד אינו תמיד ממש ומשנה
 דמס' תמיד פליגו. ומלאתי שהח"ס בחי' שנת
 כאן כתב דברייתא דהתו"כ דמיתי במס' שבת,
 לא ס"ל כמשנה דסוף חגיגה דמוכח מינה
 דתמיד דמטורה לאו תמיד ממש כמש"כ רש"י
 ותוס' בחגיגה שם. אבל לא העיר דלכאורה גם
 משנה דמס' תמיד לא ס"ל כמשנה דחגיגה לפי
 פי' הרשב"א והוא דוחק, וגם קשה קושי' הנ"ל
 למה לא מתרץ הגמ' בחגיגה אלא דברייתא
 דהזירי שלא ליגע גם במטורה, משום דס"ל
 דהתו"כ דנר מערבי דכתיב צי' תמיד היינו תמיד
 ממש וכדס"ל למתני' דתמיד לפ"ד הרשב"א
 ולמה לי למימר משום דכתיב את המטרה נוכח
 השולחן כמאן דכתיב צי' תמיד דמי.

אם כן על כל פנים מוכח דהדלקת המטורה
 דשחרית אינו אלא גמר מצות הדלקה של ערב
 שמטיבו שיחזור לאיתנו הראשון, ואם לא הולק
 מערב אין כאן מצות הטבה, ואם כן כשהיונים
 עמאו את ההיכל ולא הדליקו המטרה כליל
 שלפני כ"ד כסלו שוב ל"ה מצוה להדליקו ככ"ד
 ציום דכיון דקרי רחמנא להדלקה דשחרית בלשון
 הטבה אינה מצוה אלא כשהולק מצערב דאם
 לא קן לא שייך צי' הטבה כדברי הלחם משנה,
 אם לא שנאמר דהיונים לא נכנסו להיכל אלא
 ציום כ"ד כסלו וכו' ציום גברו מלכות בית
 חשמונאי ונחוס אבל בערב שלפניו עדיין קיימו
 מצות הדלקת המטורה דאז שפיר נתחייבו
 להדליקו ציום כ"ד מצעד יום מטעם מצות
 הטבה. L

צ"ב נלענ"ד ליישב דאין כאן סתירה
 משניות וגם מהתו"כ אין סתירה למשנה
 דחגיגה, דהנה אהא דמיתי בגמ' שבת כאן
 ברייתא דנר מערבי ממנה הי' מתחיל ובה הי'
 מסיים פרש"י שהסיר הפחילה הישנה כשהוא
 דולקת ואוחזה בידו או מניחה בכלי עד שנותן
 שמן ופחילה ומדליק החדשה מן הישנה ומדליק
 ממנה השאר, והתוס' ד"ה ובה הי' מסיים,
 חלקו על פירוש עיי"ש.

7 ביאור מצות תמיד בנר המערבי
אב"י יתיר נראה דחירונו של אה"ז ו"ל על
 קושי' הב"י אחי שפיר לשיטת הרשב"א הנ"ל
 דהטבה לאו היינו הדלקה, אבל מכל מקום שתי
 נרות המזרחיות היו צריכין להיות דולקות כל
 היום כדי לקיים מאמר הכתוב לפני ה' תמיד
 שאתו שלפני ה' דהיינו נר מערבי יהא דולק
 תמיד וכדי שיהא קרוי לפני ה' הי' צריך להיות
 עוד נר אחד דולק, עיי"ש. וכן לשיטת רש"י כאן

מעין
 הנורה
 אלא
 הי"ב
 נרות
 כתיב
 כמו
 ה"ה
 בולח
 טעם
 תמיד
 חלק
 פיר
 אלא
 על
 תמיד
 יקף
 ילא
 של
 ה"י
 קן
 ש"י
 נ"י
 דת
 את
 אז
 בה

ונראה דטעמא של רש"י דהך ברייתא דח"כ המוצא בגמ' שבת ס"ל דתמיד דמנורה היינו תמיד ממש משום הכי כדי שלא יחסר אפילו רגע אחד מלהיות דולק הי' צריך שידלוק החדשה מן הישנה, ואף דהאי שעתא ל"ה דולקת הישנה במנורה מכל מקום כיון שעכ"פ דולקת מתקיים הכחוז להעלות נר תמיד, אם כן באופן זה היו יכולין לעשות גם כשהיו צריכין להטביל המנורה דהיינו לאחז צידו הפתילה כשהיא דולקת ולמהר להטביל המנורה ולהחזיר לתוכה הפתילה הדולקת, ואף דאז ל"ה המנורה במקומה הנה ידוע שיטת הרמב"ם ה' ביאת מקדש (פ"ט ה"ו) דאף אם זר הדליק המנורה בחן והכניסוה אח"כ לפנים יא, וממילא לא מתבטל מצות נר תמיד על ידי הטבילה, משום הכי הוצרך הגמרא בחגיגה לומר דטעמא

דברייתא מדכתיב את המנורה נוכח השולחן דבעי שחאה אף המנורה במקומה בכל עת כמו השולחן, אבל משום תמיד דנר מערבי לא הי' עיכוב מלהטבילה.

ואף דרש"י ותוס' בחגיגה לא ס"ל הך סברא דאל"כ לא הו' צ"ל דתמיד דמנורה לאו תמיד ממש, הנה להתוס' בלא"ה אין סתירה ממשנה דתמיד דהם פירשו דהא דקתני שם מלאו שכבה בשחרית מדליקו אינו חיוב רק כדי שיהא מוכן להדליק ממנו בין הערבים, ואפשר דגם רש"י ס"ל הכי, וא"כ אין כאן פלוגתא אלא בין ברייתא דתו"כ למשנה דחגיגה, אבל להרשב"א הי' צ"ל דאיכא פלוגתא גם בין משנה דחגיגה למשנה דתמיד, ולפי דרכנו מיושב דשניהם נדקו ולא פליגי, וגם מתו"כ אין סתירה.

סימן כה

בענין הדלקה עושה מצוה או הנחה במנורה דמקדש

ובשיטת הרמב"ם דהדלקה כשרה בזר (שבת כ"ב ע"ב)

דהיינו הא דכתיב (שמות כ"ו) יערוך אותו אהרן ובניו וכו', אי הכוונה על ההדלקה או סגי שההנחה במקומה יהא ע"י כהן המטיב הנרות דבזה מקיים מאה"כ יערוך אותו וכו'.

א. דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה. והנה כמו כן יש לחקור במנורה דמקדש אי עיקר המצוה ההדלקה או ההנחה,

ע
ע
ה
ע
א
א
ח
ח
ש
ד
ד
ה
ד

ח
ה
ה
כ
כ
ד
ד
ד
נ
נ
נ

נ
נ
נ
נ
נ
נ
נ

שיל"ת

ספר

חתם סופר דרשות

השלם המפואר

כרך שני: סוכות, מגילת קהלת, שמיני עצרת ושמחת תורה,
הנוכה, ה' טבת, שבט"ו

מרבנו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רבנו ופרשיו,
בוצינא קדישא, הסיידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא,
מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבנו משה סופר זצוק"ל בעל שו"ת והידושי התם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דדעזניץ, מאטערסדארף
ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה,
ושם הלכת מחוקק ספון, זי"ע

יצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בתוספת
דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדויקת מכתבי יד, כותרות משנה, קיטוע ופיסוק,
פתיחת ראשי תיבות, תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תוכב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

חכמי ישראל למנות נשיא דוקא מזרע בית דוד מהלל ואילך, ועכ"פ היו ב' זתים ולא לאחדים, כי החיל והכח להמלך, ורוח ה' לזרובבל וזרעו.

ורמז ואספת דגנך ותירושך ויצהרך (דברים י"א י"ד). היינו גאולת מצרים כחג המצות הוא דגנך, ופורים תירושך חייב לבסומי שמחה ומשתה, וחנוכה ויצהרך הוא שמן. שוב אחר זה מלכות העבדים הורדוס ובניו עם הדומה לחמור, היינו ונתתי עשב בשדך לבהמתך, וקראו שדך כי בית שני נגד יצחק שקראו שדה כידוע (פסחים פ"ח ע"א טז) - ושוב אחר כך נזכר החורבן

רמז לגאולת מצרים פורים וחנוכה, מלכות הורדוס חורבן בית שני וגאולה העתידה

של בית שני הארוך הזה בעו"ה. ובסוף למען ירבו ימיכם וגו' לתת להם, ואמרו חז"ל (סנהדרין צ' ע"ב) לכם לא נאמר אלא להם, רמז לתחיית המתים שיהיה אז אי"ה בב"א.

כתב מג"א (ריש סי' הע"ד) **נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים.** נראה כדי שיכנס ויצא העני בין מזוזה לנר, ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו (תהלים צ' י"ז), כי נע"ם ר"ת נר עיני מזוזה. בכל לבבך יחוד ה' במזוזה, בכל נפשך בנר ה' נשמת אדם, בכל מאודך צדקה לעני, יברכך ה' בגלל הדבר הזה (דברים ט"ז י').

רמזים לרבות בצדקה בחנוכה

דרוש יח

בעיה"ה, מה שחנני הי"ת פרשת מקץ ושבת ב' רחנוכה [תקצ"ד]

פלונתת בית שמאי ובית הלל אי מוסיף אי פוחת דומיא דפרי החג, ואידך מעלין בקודש (שבת כ"א ע"ב). וצריך לומר פרי החג שאני, דקאי אאבידת שבעים אומות כן ע' פרים, כפירוש רש"י בפרשת פנחס שם (במדבר כ"ט י"ח). ונ"ל דהני נרות המה נגד אור שלעתיד לבא צדיקים מתרפאים ורשעים נידונים (ע"ז ג' ע"ב), וס"ל בית שמאי דעיקר נגד רשעים נדונים, על כן

אור הנרות כנגד אור סלידתו לכא צדיקים מתרפאין בו ורשעים נידונין בו

דומה לפרי החג פוחת אורם והולך, וממילא יתרפאו הצדיקים. ובית הלל ס"ל אין לנו לעשות לאבדן של רשעים, יתמו חטאים כתיב ולא יתמו חוטאים (ברכות י' ע"א), על כן ההדלקה להאיר עיני המיחלים לחסדו, ומעלין בקודש ולא מורידין.

ועוד טעמא דבית שמאי ובית הלל נגד ימים הנכנסים ונגד ימים

רמז בטמנת י"ב הנשיאים השנותיו של אדם

טו. פירוש ורעיון הנ"ל בהפטרות, כבר כתב מרן ז"ל לעיל חנוכה דרוש י' [ס"ה ד'] ד"ה בהפטרות, דרוש יב [ס"ו ג'] ד"ה בהפטרות, אעפ"כ מפני ד"ה הבא "ורמז ואספת" וכו' שבדיבור אחד נאמרו ונרשמו בכתי"ק דמרן ז"ל הנחתו, כי זהו אנו מאד שלא לשנות ולגרוע מלשון קדשו דרבינו במקום שאין הכרח אפילו אות אחת. (שער יוסף). טז. עיין מהרש"א שם בח' אגדות ד"ה ה', וע"ע במגלה עמוקות ריש פרשת ויצא, ובש"ל"ה פ"ר כי תצא תורה אור [פ"ט ד'] ד"ה וזהו או דבית שני נקרא שדה. א. וכו' מרן לעיל חנוכה דרוש יא [פ"ו ב'] ד"ה והיה עיי"ש.

היוצאים (שנ המפרשים נג אם כגבורות ש ונ"ל לפרש על ועשרים שנה ב הראשונים הוא במצות אלא השניים נעשה לימים בחזר ו צוער. עשרה לכה (אבות פ"ז בן חיל וכת לע בן מ' שנה ל ואם איננו עדיי עד בן חמישיב עליו עדיין, מ' ובינתו, היינו ו ירהי חיצו אור חזק ודי בעצתו חזק

בן ששים לוק ילדותינו חסידים ואנשי רעואלה שאל ושם כל רעיונו

ב. ראה דרשות רא תרגם אונקלוס 'שד עה"ת חיי שרה ע" מ"ח ט"ו. ז. ה לבו באל, כמו ולי כ האיש החוא בשני ע במדבר ג' א' ד"ה ז י. פידט"י שבר הוא "א ע"ב. יב. ע זכאי ורבי עקיבא. וז (נשא כ"ה) על קרא

25

בקה"ק

ספר

חנוכת הבית

לחנוכה

מאת הגה"ק ר' שאול בהר"ר דוד זצ"ל

*

עם סדר הדלקת נר חנוכה

ע"פ נוסח סקווירא

*

ונלוה לו

ספר מנורת זהב מהור

להגה"ק המהרש"ל זצוק"ל

ספר תפלת הדרך

להגה"ק ר' שאול ב"ר דוד הנ"ל

* * *

נערך ונסדר הדפוס

ב"י מאיר יהואל קנאבסאך

שיכון סקווירא יט"א

* * *

יצא לאור למראת השמחה בסיוע

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שמחת נישואי נכדתו בת בני

הרה"צ ר' אהרן מנחם מנדל שליט"א

בבית הכבוד החתן המוסרף הרב ר' ארי' ארי' שליט"א

בן הרה"צ ר' יוסף מייזלבוים שליט"א

יום ב' פסח תש"א

שנת חנוכת הבית - סקווירא לפ"ק

ז"ה היו"ם עש"ה יהו"ה נגיל"ה ונשמח"ה ב"ו, הם כ"ו, ופסוק זה היום וגו' כל הפסוק עולה מנין 'זגומרו"ן ההל"ל כ"ל שמונ"ה ימ"ה החנוכה"ה"

"לשמך הגדול" אומר לשמך, ולא אמר לך, רמז בזה באשר נזכר לעיל שמלת חנוכה הוא מנין שם הוי"ה במ"ק (ומרמז בזה להודות ולהלל לשמך הגדול שהוא שם הוי"). עוד שארי שמות הרמזים בשם חנוכה כנ"ל (עי' לעיל בד"ה ימי חנוכה בא"ד שם). מזה נלמוד שימי חנוכה הם כולו לה' כנזכר, וכשמרכיב בסעודות הרשות, יעסקו בתורה לזכרון הנס שנעשה בזכות לומדי תורה, כמ"ש בעל צהר המזרח פ' ואתהנן כנ"ל (בד"ה ימי חנוכה) גם זכרתי, שמלת חנוכה מלא, עולה מנין הי"ב בתורה.

7 ← עוד רמז במלת לשמך, שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה ומן התמחוי, לזה או שואל או מוכר כסותו, כנרמז במלת לשמך נטריקון לזה ש"ואל מ'זכר כ'סותו, כולי האי מוטל על האדם לפרסם הנס לשם ידו"ה, ולכן באים מספר הנרות חנוכה כמנין שם ידו"ה מלא בצירוף השם (היינו מס' נרות חנוכה מ"ד, ושם חנוכה י' סה"כ מ"ה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א), כמנין אד"ס, וכן מלת לשמך, עולה מנין שמך.

7 ← וכבר זכרתי שמלת שמך בא"ת כ"ש, מנין ב"ט, מנין שם אהי"ה, הבן סוד נפלא שחנוכה בא"ת כ"ש מנין סו"ד צדק"ה, שעיקר צדקה צריכה לחיות ניתן בסוד, כמו ברכת שמן שהיה סמוי מן העין, ובהנוכה מהוי"ב ליתן בפרט לנערים לומדי תורה, שסוד שמך הטו"ב משפיע עליהם, לכן טו"ב נערים, שחוזרים על הפתחים, בחנוכה בזמרים, (המובא כמג"א ריש הל' חנוכה בשם ספר זה), מלות טו"ב נערי"ם עולים מנין שמך, שהנס נעשה בכך קטן רמז על הפכים קטנים הם הנערים, החוזרים לפרסם הנס, שהם מלאים שמן זית וזך כמו שיבא בעז"ה אה"כ בדרוש צפחת השמן (דרוש זאת חנוכה שבסוף הספר).

שמך מנין דו"ד שלו"ם, עש"ה (ישעי' ל"ב) והיה מעשה הצדקה שלום, רמז הכתוב כל הנזכר מסוד חנוכה, והי"ה אותיות שם הוי"ה, מנין חנוכה

במ"ק, מעש"ה רמז ג
בכ"ה בכסלו נעשה הנו
חנוכה כנזכר. שלו"ם
(כמש"כ הרמב"ם שעד
מנין ר"ע חסר אחת, ע
במספר מועט מסוד א
ידו"ד אדנ"י המשפיע
כנזכר, ואם לא, אז נז
מעש"ה, לזה נאמר (קד
בעצמו סוד האה"ה, נ
לחיות נשאר סו"ד צדק
אדנ"י, שיסיר המכה בד
כי הש"ם המכ"ה מנין נ
ב"ש, ב"ט, מנין באו"י
(דברים ט"ו) וקרא על
התיבה) מנין אוי"ב, ש
יש לו יתרון אחת על מ
ממספר קטיגור), ע"ש
רמזי הלכה זו, יוסיף לקו
והוסיף בנוסח לומר לשנ
שרמזי חנוכה וסודותיו ב

"על נסוך" רמז להצר
לפרסם הנס בזה וכו', נ
מצוה להניחה על פתח
פתחים וכו', וזה אמרו ע
הנס) ר"ל פרסום הנס
ועוברים ושבים כדי שלא
בנרות, מתפילה (בא לי